

Skötselplan för naturreservatet Nabben i Varbergs kommun

1. Syfte med säkerställande och skötsel

Syftet med reservatet är att bevara den biologiska mångfald som är knuten till de gamla bokskogsmiljöerna. Den gamla ädellövkogen utgör idag en starkt fragmenterad spillra av förekomsten för ett par hundra år sedan och är därför mycket skyddsvärd. Sverige har även ett internationellt ansvar för att bevara ädellövkogar.

Skyddet skall slå vakt om nyckelbiotoperna med sina rödlistade arter och värdefulla strukturer genom att låta den bokdominerade lövkogen utvecklas utan konkurrens från gran. Riklig förekomst av grova träd och död ved i olika former är av största vikt, det är en förutsättning för rik mångfald av svampar, kryptogamer, insekter och fåglar.

Friluftslivet skall gynnas i området och besökare skall erbjudas bra information om områdets naturvärden och kulturhistoria.

Syftet ska nås genom att:

- lövskogsbestånden får utvecklas fritt med naturlig dynamik så att rikliga mängder av grova träd, senvuxna träd, hålträd och död ved i olika former finns i reservatet,
- invandrande gran röjs bort i hela reservatet,
- granbestånden avvecklas och ersätts med lövskog genom naturlig förnyring,
- en promenadslinga markeras och underhålls och informationsmaterial om området tillhandahålls, samt att
- nya kunskaper om hotade och hänsynskrävande arter och naturtyper beaktas i den löpande skötseln av reservatet.

2. Beskrivning

2.1. Markslag och naturtyper

Naturtyper (KNAS)*:	Ädellövkogar	52,2 ha
	Triviallövkogar med ädellövinslag	3,5 ha
	Triviallövkogar	2,7 ha
	Myr	1,2 ha
	Lövblandade barrskogar	1,3 ha
	Granskogar	11,1 ha

2009-05-11

Hygge	0,2 ha
Barrsumpskog	3,9 ha

* Naturvårdsverket 2004. Kontinuerlig naturtypskartering av skyddade områden.

Naturtyper i EUs habitatdirektiv: I reservatet ligger Natura 2000-området Nabben (SE0510139). Det är 27,5 hektar och domineras av Natura-naturtypen 9110, "Näringsfattig bokskog". Men där finns även naturtyperna 91D0, "Skogsbevuxen myr", och 9080, "Lövsumpskog". Totalt finns 55 hektar "Näringsfattig bokskog", 2 hektar "Skogsbevuxen myr" och 1 hektar "Lövsumpskog" i reservatet.

2.2. Historisk och nuvarande markanvändning

Nabben ligger i Åkulla bokskogar, som är riksintresse för både naturvård och friluftsliv.

Det har gjorts en pollenanalys som kan gälla för hela riksintresset, som visar vegetationens utveckling de senaste 10 000 åren. Den visar att boken dök upp i området för ungefär 3000 år sedan, men den förekom då mycket sparsamt, det var istället björk, alm, ek, ask och lind som dominerade. Under perioden 500-800 år e.kr. ökade boken tydligt för att kring år 1000 vara rikligt representerad i området.

Det har även gjorts en pollenanalys i skogskärr vid Bocksten ett par hundra meter väster om Nabben. Analysen var av lokal typ och kan gälla för skogshistorien inom ett par hundra meter. Den visar att boken vandrade in i området ungefär år 600 och snabbt ökade till 10-20 procent för att sedan försiktigt öka till 20-35 procent. Innan boken kom dominerades området av ek, lind och hassel. Bok-, ek-, lind- och hasselskogen var relativt stabil fram till 1700-talet då mycket skog höggs ner för att bli åker och betesmark, men detta gäller som sagt ett litet område strax öster om naturreservatet Nabben.

Malmströms (1939) översiktskartor över skogsmarkens utbredning i Halland 1650 till 1920 visar att Åkulla bokskogar utgör ett av få större kvarvarande områden med skoglig kontinuitet av bok. 1650 låg Nabben mitt i ett stor lövskogsområde som kallades "Grimmeton böge skogh", det var ungefär en mil brett i nord-sydlig riktning och sträckte sig från Tvååker i väster och vidare åt öster där det anslöt till skogsbygden som var näst intill helt skogsklädd.

Från 1700-talet finns bara information om den nordligaste tredjedelen av Nabben, den var skogstäckt med lövskog även då.

På en historisk karta från 1805 kan man se att Nabben fortfarande var utmark. Den

norra delen kallades "Mutene bokskog" och den sydligaste delen kallades "Trettonbokekulle", vilket visar att Nabben även då till stor del var täckt av bokskog.

På Häradsekonomiska kartan från 1920-talet kan man se att Nabben fortfarande var helt täckt med lövskog, med undantag för några mindre åkrar i avdelningarna 21, 22 och 23 och avdelningarna 49 och 50. En liten bit i östra kanten av avdelning 63 var också åker. Dessa brukades troligen av torpet "Skåningens" som ligger mitt i reservatet.

2.3. Beskrivning av bevarandevärden

Biologiska värden

Åkulla bokskogar är den norra länsdelens största och ett av Hallands värdefullaste bokskogsområden. Flera nyckelbiotoper har identifierats i Nabben. Här återfinns de värdefulla biotoptyperna: hedädellövskog och bergbrant. Området utgör tillsammans med de omkringliggande elva naturreservaten i Åkullaområdet ett av Hallands största sammanhängande bokskogsområden med en mångtusenårig historia av nemoral ädellövskog.

I riksintresset för naturvård "Åkulla bokskogar" (NN10) är totalarealen skogsmark 3932 ha, av detta utgörs hela 34 procent av lövskog. Detta kan jämföras med medelarealen lövskog för den halländska skogsmarken som är 14 procent. Lövskog förekommer alltså i exceptionellt stor omfattning inom Åkulla området, vilket ger goda förutsättningar för lövskogsberoende arter inom området. Den i Halland en gång så vanliga ädellövskogen återfinns i dag på endast 8 procent av skogsmarken, varav bokskog utgör en mindre del av detta.

Elva rödlistade mossor och lavar, bland andra liten ädellav, stor knoppplav, bokkantlav, bokfjädermossa, violettgrå porlav och bokvårtlav, har hittats i Nabben.

Strukturer

I många delar, men främst inom nyckelbiotoperna finns grova, gamla, senvuxna, hålrötade och döda träd, de senare i form av lågor, torrakor och högstubbar. Död ved i alla former är en bristvara i dagens skogslandskap och därför är ofta arter som är knutna till död ved hotade.

Kulturhistoriska värden

Det finns inte så många kulturhistoriska lämningar i området, men i avdelning 21 finns resterna av ett torp.

Desto mer intressant är mossen där man hittade Bockstensmannen 1936, den ligger bara 150 meter nordost om reservatet. Bockstensmannen är ett mycket välbevarat lik av

2009-05-11

en troligen mördad man från slutet av 1300-talet. Fyndet är unikt och finns idag utställt på Varbergs museum.

Friluftsliv

Åkulla bokskogar har ett stort värde för friluftslivet och är därför ett riksintresse för friluftslivet (FN8).

Nabben är en bokskog som erbjuder flera vackra miljöer vilka kan locka till både till korta och långa promenader och som dessutom kan erbjuda intressanta och spännande naturupplevelser.

Nabben är det reservat i Åkulla bokskogar som ligger närmast Åkulla friluftsgård, som är ett vandrarhem och en konferensanläggning. Det skulle säkert vara intressant för många av friluftsgårdens besökare att ha möjligheten att vandra i gammal och artrik bokskog.

Det finns även bra möjligheter att ordna längre vandringsslingor som går genom flera av reservaten i Åkulla bokskogar. Hallandsleden, som också är en del av North Sea Trail, passerar bara några hundra meter norr och väster om Nabben.

2.4. Litteratur

Bengtsson, S. & Hernborg, K. 1999. Naturvårdsprogram för Hallands län. Varbergs kommun. Information från Länsstyrelsen i Hallands län. Remissutgåva.

Bengtsson, S. 1999. Tempererad lövskog i Halland i ett europeiskt perspektiv - ekologi, naturlig dynamik och mänskliga störningar. Information från Länsstyrelsen Halland. Meddelande 1999:1

de Jong, J. & Almstedt, M. 2005. Död ved i levande skogar. Naturvårdsverkets rapport 5413.

Fritz, Ö. & Larsson, K. 2000. Översyn av Åkulla bokskogar - Biologiskt värdefulla områden. Meddelande 2000:5. Länsstyrelsen Halland

Fritz, Ö. 1966. Inventering av skogliga nyckelbiotoper inom naturskyddade områden i Hallands län 1995, del 2, norra delen. Meddelande 1996:10. Länsstyrelsen Hallands län.

Löfgren, R. & Andersson, L. (red.). 2000. Sydsvenska lövskogar och andra lövbärande marker. Naturvårdsverkets rapport 5081.

Löfroth, M. (red.). 1997. Svenska naturtyper i det europeiska nätverket Natura2000. Naturvårdsverkets förlag.

Malmström, C. 1939. Hallands skogar under de senaste 300 åren. Meddelande från Statens skogsforsöksanstalt 31:171-300.

Mathiasson, M. 2007. Strategi för formellt skydd av skog i Hallands län. Meddelande 2007:5. Länsstyrelsen Hallands län.

Nitare, J. (red.). 2000. Signalarter, indikatorer på skyddsvärd skog. Skogsstyrelsens förlag.

Strand, V. 2006. Förteckning över rödlistade och regionalt intressanta arter i Hallands län 2006. Meddelande 2006:27. Länsstyrelsen Hallands län.

Svensson, I. 2005. Bevarandeplan för Nabben. Länsstyrelsen Hallands län.

3. Indelning i skötselområden

Skötselkartan (bilaga 4) visar indelningen i olika skötselområden. Det finns fem olika skötselområden, varje skötselområde har en egen färg i kartan samt ett beskrivande namn. Numreringen i kartan anger enskilda avdelningar. Beståndsindelning och numrering är baserad på skogsbruksvärderingarna.

4. Skötsel av området

4.1. Generella riktlinjer

Avveckling och röjning av gran

Målet är att reservatet skall vara helt fritt från gran för att gynna arter knutna till lövträd och lövskog, vilka är hårt trängda i Hallands grandominerade skogslandskap. Granen är dessutom en sen invandrare i Halland, vilket gör att det i Halland finns få arter knutna till gran som Halland har speciellt ansvar för. Att ta bort all gran minimerar dessutom fröspridningen av gran i reservatet, men man kommer ändå att behöva röja gran kontinuerligt, åtminstone vart tionde år.

Igenläggning av diken

För att återställa en naturlig hydrologi i avdelningarna 50, 51 och 63 vore det önskvärt att diket som går från avdelning 50 och vidare genom avdelning 51 kunde läggas igen, men detta måste förankras med ägaren av torpet "Skåningens" (Stegared 1:16). Den metod som då borde användas är att man tar avverkade granstammar från avdelning 51 och lägger dem på längden i diket blandat med jord. Man behöver inte lägga igen hela diket utan det räcker med att man gör ett par proppar.

Särskilda avtal

Särskilda avtal om avverkning av gran finns i dagsläget på nio avdelningar, på ytterligare två avdelningar gick avtalen ut 2001. Avtalen medger att markägarna kan slutavverka den gran som fanns i dessa avdelningar då avtalen slöts (2002 och 2003) de

2009-05-11

år som är angivna i avtalen. Året efter tar reservatsförvaltaren över skötseln och avverkar då all kvarstående gran, men avverkningsnettot på de avverkade granarna tillfaller markägaren. Avtalet gäller inte de lövträd som finns i bestånden.

Föryngring av lövskog

Efter avverkning av granbestånden skall man föryngra med löv. Man bör framför allt förlita sig på naturlig föryngring, men inom hägnet i nordvästra slutningen bör man även plantera bok i viss utsträckning. Plantmaterialet skall vara lokalt.

Död ved

Död ved är en viktig resurs för många arter i skogen och är idag en bristvara, särskilt död ved av lövträd i grövre dimensioner. Mycket tyder på att 20 kubikmeter död ved per hektar är något av ett tröskelvärde för många arter, vilket innebär att detta är en nivå man bör uppnå för att området skall kunna härberga dessa arter.

Nabben ligger i riksintresset Åkulla bokskogar som totalt sett bör vara ett tillräckligt stort bokskogsområde för att man inte skall behöva göra åtgärder för att skapa död ved i varje enskilt reservat. Man bör ändå vara beredd på att man kan behöva döda eller veteranisera träd i stora och enskiktade, medelålders bokbestånd.

4.2. Skötselområden

Skötselområde 1 *Granröjning - Lövskogar*

2, 4, 7, 9, 13, 14, 21, 22, 23, 24, 26, 33, 34, 38, 40, 41, 43, 46, 50, 52, 57, 60, 61, 64

Areal 49,1 ha

Beskrivning

Skötselområdet består av avdelningar med lövskog av olika slag, både ädellövskog och triviallövskog. Åldern varierar mellan 48 år för ett triviallövbekstånd till 140 år för ett bokbestånd. Avdelning 7, 34, 50 och 57 är hyggen där det börjat gro en del gran, bok och björk.

Avdelningarna 50 och 57 hade markägaren, enligt inträngsavtalet, rätt att slutavverka 2001, reservatsförvaltaren tog över skötseln av avdelningarna året efter slutavverkningarna.

Uppföljningsbara bevarandemål

Målet är fritt utvecklade lövnaturskog utan inslag av gran.

Åtgärder

Granröjning vart tionde år, första röjningen bör göras snart eftersom det över hela

skötselområdet grott mycket gran de senaste tio åren.

Skötselområde 2 *Granröjning - myrar*

28, 31, 58, 63

Areal 1,2 ha

Beskrivning

Skötselområdet är fyra relativt små myrar spridda i olika delar av reservatet, de är alla trädbevuxna i olika omfattning.

Uppföljningsbara bevarandemål

Målet är granfria och åtminstone delvis öppna myrar.

Åtgärder

Myrarna skall röjas på gran vart tionde år. Första röjningen bör göras snarast möjligt eftersom granen vandrat in i ganska stor mängd på flera av myrarna.

Skötselområde 3 *Granavveckling - Blandskogar*

1, 15, 16, 18, 19, 20, 32, 35, 36, 37, 39, 45, 47, 48, 51

Areal 14 ha

Beskrivning

Skötselområdet består av avdelningar med mellan 40 och 95 procent lövträd och resten gran och tall. Åldern varierar mellan 43 och 110 år.

Uppföljningsbara bevarandemål

Målet är lövnaturskogar utan inslag av gran. Vilket innebär ett stort inslag av gamla lövträd och mycket död ved.

Åtgärder

Granen avverkas så snart som möjligt. Granved i form av högstubbar och lågor skall lämnas. Om det skapas större luckor i bestånden skall dessa föryngras naturligt, det är bara bra om det blir en variation i täthet och ålder i luckorna.

Avdelning 1 och del av avdelning 15 och 19 kan ingå i vilthägnen i slutningen i norra kanten av reservatet. Övriga avdelningar stängslas inte.

I flera av avdelningarna (1, 15, 16, 20, 32, 36, 37, 39 och 45) finns nyckelbiotoper, där är det mycket viktigt att man är särskilt aktsam vid granavvecklingen.

Värdet av utfallande virke från befintliga granar i avdelning 32 skall tillfalla

markägaren enligt intrångsavtalet.

Skötselområde 4 *Avdelningar med särskilda avtal*

42, 49, 53, 54, 55, 56, 59, 62, 65

Areal 5 ha

Beskrivning

Skötselområdet består av avdelningar som i intrångsavtalen fått särskilda villkor, vilket innebär att markägaren kan stå för avverkningen av befintlig gran och även får behålla inkomsten från avverkningen, lövträd ingår inte i avtalet.

Alla utom avdelning 42 är rena granplantage.

Uppföljningsbara bevarandemål

Målet på lång sikt är bokskog eller skog med stor andel bok, men på några decenniers sikt är målet naturligt uppkommen lövskog, vilket troligen innebär triviallövskog med en mindre del bok. Skötselområdet skall liksom resten av reservatet vara fritt från gran.

Åtgärder

Avveckling enligt de avtal som gäller med markägarna. Året efter slutavverkningen tar reservatsförvaltaren över skötseln och avverkar den gran som står kvar (avverkningsnettot av kvarstående granar tillfaller markägaren). Därefter förnygras avdelningarna naturligt med löv och röjs på uppväxande gran vart tionde år.

I avdelning 42 skall alla lövträd lämnas då man slutavverkar granen.

Slutavverkning kan göras av markägaren senast följande år:

avd. 42: 2008

avd. 49: 2013

avd. 53: 2016

avd. 54: 2016

avd. 55: 2046

avd. 56: 2013

avd. 59: 2041

avd. 62: 2009

avd. 65: 2041

Skötselområde 5 *Avveckling - Grankulturer*

3, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 17, 25, 27, 29, 30, 44

Areal 6,7 ha

Beskrivning

Skötselområdet består av granplantage med upp till 20 procent löv. Åldern på bestånden varierar mellan 34 och 78 år.

Uppföljningsbara bevarandemål

Målet på lång sikt är bokskog eller skog med stor andel bok, men på några decenniers sikt är målet naturligt uppkommen lövskog, vilket troligen innebär triviallövskog med en mindre del bok. Skötselområdet skall liksom resten av reservatet vara fritt från gran.

Åtgärder

Bestånden skall avvecklas så snart det är möjligt. Vid avverkningen skall så mycket lövträd som är möjligt sparas. Granved i form av högstubbar och lågor skall lämnas.

De flesta avdelningarna ligger samlade i nordsluttningarna i norra kanten av reservatet. Efter avverkning skall dessa stänglas med viltstängsel till så stor del som är praktiskt möjligt. Avdelning 25,27 och 44 stänglas inte.

Området föryngras naturligt och röjs sedan fritt från gran vart tionde år.

5. Friluftsliv och turism

5.1. Syfte

Reservatet skall inbjuda allmänheten till fina naturupplevelser och ny kunskap i en naturskön och avkopplande miljö. Reservatet skall vara tillgängligt för besökare genom att det finns en parkeringsplats samt en markerad promenadslina som går igenom områdets intressanta delar. Information skall finnas i anslutning till parkeringen för att erbjuda spännande kunskap om områdets naturvärden och historia. Besökarna bör också informeras om syftet och målet med skötselåtgärderna i området, exempelvis avvecklingen av granskogen inom reservatet.

Man bör ta fram en plan för friluftslivet för Åkullaområdet som helhet. I möjligaste mån skall befintliga stigar användas och stigmarkeringar smälta väl in i naturen.

5.2. Anläggningar

Mål

Reservatet ska innehålla:

- 1 väl underhållen informationsskylt på plats som markeras på karta i bilaga 7.
- 1 väl underhållen parkeringsplats för några personbilar på plats som markeras på

karta i bilaga 7.

- Väl underhållna promenadstigar.

Åtgärder

- Informationstavlan vid parkeringen skall bytas ut mot en med aktuell information så snart de för närvarande planerade naturresevaten inom Åkulla bokskogar är beslutade.
- Markering av promenadstigar.
- Informationtavla, parkeringsplats och promenadstigar skall tillses regelbundet och underhållas vid behov av förvaltaren.

6. Tillsyn, dokumentation och uppföljning

Naturvårdsförvaltaren ansvarar för att regelbunden tillsyn av reservatet sker.

7. Sammanfattning av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Skötselomr.	Prioritet	Finansiering
Markering av promenadstigar.	Senast 2010		1	Vårdanslaget
Markering av reservatets gränser.	Under 2009		1	Lantmäteriet/Vårdanslaget
Produktion av informationstavla.	Senast 2010	1	1	Vårdanslaget
Skytning av parkering.	Senast 2009		1	Vårdanslaget
Avverkning av all gran i de delar som skall stängslas.	Senast 2010	3 och 5	2	Vårdanslaget
Röjning av invandrande gran.	Senast 2010, därefter vart tionde år.	1, 2 och 3	2	Vårdanslaget
Stängsling av hyggen i norra delen av resevatet.	Senast 2011	Delar av 1, 3 och 5	2	Vårdanslaget